

Гомонай В. В., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
ORCID: 0000-0002-1479-4329

Берч В. В., доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0002-3837-4724

Продан В. І., доктор філософії,
асистент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
ORCID: 0009-0008-3805-5150

РОЛЬ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У науковій статті здійснено правовий аналіз ролі митних органів України у забезпеченні транскордонного співробітництва в умовах воєнного стану, євроінтеграції та модернізації митної політики держави. Обґрунтовано, що сучасна митниця вже не може розглядатися виключно як фіскальний орган, оскільки її функціональне призначення охоплює контрольний, сервісний, координаційний, правоохоронний, безпековий та інтеграційний виміри. Доведено, що транскордонне співробітництво виступає не лише формою взаємодії прикордонних територій, а й важливим механізмом забезпечення економічної стійкості держави, безперервності товаропотоків, розвитку міжнародної торгівлі та адаптації України до європейського правового простору.

Особливу увагу приділено доктринальним підходам до розуміння транскордонного співробітництва, митної політики та правоохоронного статусу митних органів. Проаналізовано нормативно-правове закріплення діяльності митних органів у Митному кодексі України, Законі України «Про міжнародне територіальне співробітництво України», Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, а також у контексті поступового наближення національного митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Акцентовано, що впровадження процедури спільного транзиту, Нової комп'ютеризованої транзитної системи, інституту авторизованого економічного оператора, митних спрощень, ризик-орієнтованого контролю та цифровізації митних процедур є важливими інструментами інституційної модернізації митної служби України.

У дослідженні обґрунтовано, що в умовах воєнного стану митні органи набувають особливого значення як інституції, від ефективності яких залежить стабільність зовнішньої торгівлі, пропуск критично важливих вантажів, підтримка логістичних маршрутів, протидія контрабанді та захист економічних інтересів держави. Окремо наголошено на значенні доброчесності, антикорупційних механізмів, кадрової спроможності та інституційної незалежності митної служби. Зроблено висновок, що подальший розвиток ролі митних органів України у транскордонному співробітництві має ґрунтуватися на правовій визначеності, функціональній спроможності та європейській сумісності.

Ключові слова: митні органи України; транскордонне співробітництво; митна політика; митне законодавство; правове регулювання; воєнний стан; євроінтеграція; гармонізація законодавства; Митний кодекс ЄС; спільний транзит; митні спрощення; економічна безпека; інституційна спроможність; цифровізація митних процедур.

V. V. Homonai, V. V. Berch, V. I. Prodan. The role of ukrainian customs authorities in ensuring cross-border cooperation: legal analysis

The scientific article provides a legal analysis of the role of the customs authorities of Ukraine in ensuring cross-border cooperation under martial law, European integration and modernization of the state's customs policy. It is substantiated that modern customs can no longer be considered exclusively as a fiscal body, since its functional purpose covers control, service, coordination, law enforcement, security and integration dimensions. It is proven that cross-border cooperation is not only a

form of interaction between border territories, but also an important mechanism for ensuring the economic stability of the state, the continuity of trade flows, the development of international trade and the adaptation of Ukraine to the European legal space.

Attention is paid to doctrinal approaches to understanding cross-border cooperation, customs policy and the law enforcement status of customs authorities. The normative and legal consolidation of the activities of customs authorities in the Customs Code of Ukraine, the Law of Ukraine "On International Territorial Cooperation of Ukraine", the Association Agreement between Ukraine and the EU, as well as in the context of the gradual approximation of national customs legislation to the standards of the European Union, is analyzed. It is emphasized that the introduction of the common transit procedure, the New Computerized Transit System, the institution of an authorized economic operator, customs simplifications, risk-based control and digitalization of customs procedures are important tools for the institutional modernization of the customs service of Ukraine.

The article substantiates that in conditions of martial law, customs authorities acquire special importance as institutions, on whose effectiveness the stability of foreign trade, the passage of critically important cargo, support of logistics routes, counteraction to smuggling and protection of the economic interests of the state depend. The importance of integrity, anti-corruption mechanisms, human resources capacity and institutional independence of the customs service is separately emphasized. It is concluded that the further development of the role of Ukrainian customs authorities in cross-border cooperation should be based on legal certainty, functional capacity and European compatibility.

Key words: *customs authorities of Ukraine; cross-border cooperation; customs policy; customs legislation; legal regulation; martial law; European integration; harmonization of legislation; EU Customs Code; common transit; customs simplifications; economic security; institutional capacity; digitalization of customs procedures.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах митні органи України дедалі більше виходять за межі традиційного розуміння їх як інституцій, що забезпечують лише фіскальний контроль і справляння митних платежів, адже їхня роль поступово трансформується у напрямі забезпечення економічної безпеки, сприяння міжнародній торгівлі, реалізації митної політики держави, участі у транскордонному співробітництві та адаптації національного митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Наведене відповідає сучасному розумінню митної політики як комплексного правового, економічного та інституційного явища, що безпосередньо впливає на зовнішньоекономічну діяльність держави, стабільність торговельних потоків та безпеку ланцюгів постачання. Особливої актуальності дана проблематика набуває в умовах воєнного стану, коли митні органи України фактично опиняються на перетині кількох стратегічних завдань, як-от: забезпечення безперервності зовнішньої торгівлі, протидії митним правопорушенням, сприяння гуманітарним та оборонним поставкам, а також підтримання належного рівня взаємодії з митними адміністраціями суміжних держав. У цьому контексті транскордонне співробітництво набуває значення важливого елементу функціонування економічної системи держави та інтеграції України до європейського правового простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання транскордонного співробітництва та ролі митних органів у його забезпеченні частково висвітлювалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема: Белова Д.М., Божко Д., Валуєвої Л.В., Вітковської К., Гончарука В.В., Додіна С.В., Караваєва Т., Мікули Н., Полянської Є.А., Приходько І., Приходько Ю., Черкунова О.В. Окремі аспекти нормативного забезпечення досліджуваної сфери розкриваються у положеннях Митного кодексу України, Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво України», Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Конвенції про процедуру спільного транзиту, а також у міжнародних актах і стандартах Всесвітньої митної організації.

Водночас, попри наявність значного наукового доробку, сучасні умови воєнного стану, євроінтеграційні процеси та трансформація функцій митних органів зумовлюють необхідність подальшого комплексного дослідження їх ролі у забезпеченні транскордонного співробітництва.

Метою наукової статті виступає комплексний теоретико-правовий аналіз ролі митних органів України у забезпеченні транскордонного співробітництва в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів, а також у визначенні основних напрямів удосконалення їх правового регулювання, функціональної спроможності та інституційної взаємодії з урахуванням стандартів Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Наукове осмислення транскордонного співробітництва в українській доктрині традиційно пов'язується з аналізом його як складного багатовимірного явища, що формується під впливом процесів європейської інтеграції та регіоналізації. У цьому контексті Н. Мікула обґрунтовує, що розвиток транскордонного співробітництва є одним із ключових інструментів реалізації регіональної політики, спрямованої на подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку прикордонних територій, мобілізацію їхнього внутрішнього потенціалу та підвищення рівня життя населення. Вчена підкреслює, що транскордонне співробітництво передбачає налагодження системної взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та іншими учасниками, що дозволяє ефективно вирішувати спільні проблеми у транспортній, економічній, соціальній та інших сферах. У цьому розумінні транскордонне співробітництво постає як інституційно організований процес узгодження інтересів та координації дій суміжних територій. Водночас саме така системність і практична спрямованість транскордонної взаємодії об'єктивно зумовлює зростання ролі митних органів як ключових інституцій, через діяльність яких забезпечується реальний рух товарів, транспортних засобів і ресурсів між державами, що надає митній складовій не допоміжного, а функціонально визначального значення в механізмі транскордонного співробітництва [1].

Важливий внесок у дослідження правових засад транскордонного співробітництва зробили також Д.М. Белов та В.В. Гончарук, які акцентують увагу на необхідності комплексного правового регулювання цього процесу як самостійної правової категорії. На основі аналізу національного та міжнародного нормативного масиву автори обґрунтовують, що здійснення транскордонного співробітництва має ґрунтуватися на системі взаємопов'язаних правових актів, зокрема Конституції України, законів України «Про транскордонне співробітництво», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також міжнародно-правових документів, серед яких ключове значення мають Європейська хартія місцевого самоврядування та Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями. При цьому дослідники підкреслюють, що попри наявність нормативного закріплення загальних засад транскордонної взаємодії, у правовій доктрині відсутня усталена дефініція саме «здійснення транскордонного співробітництва» як процесуальної та функціональної категорії, що зумовлює потребу її теоретичного уточнення. У цьому контексті транскордонне співробітництво розглядається не лише як форма міжнародної взаємодії, але як юридично опосередкований процес реалізації повноважень суб'єктів публічної влади та інших учасників, спрямований на розвиток економічних, соціальних і культурних зв'язків. Зазначене має принципове значення для аналізу ролі митних органів, оскільки їх участь у транскордонному співробітництві можлива виключно в межах чітко визначених правових процедур, компетенції та механізмів міжнародної взаємодії, що підтверджує інституційно-правову природу митниці як суб'єкта реалізації державної політики у сфері зовнішніх зносин [2].

Логічним продовженням окреслених теоретико-правових підходів до транскордонного співробітництва є звернення до наукових розробок у сфері митної політики, зокрема праці І. Приходько та Ю. Приходько, в межах якої обґрунтовується системний характер митної політики як складової економічної політики держави. Автори визначають митну політику України як сукупність принципів і напрямів діяльності держави, спрямованих на захист митних інтересів, забезпечення безпеки у сфері зовнішньоекономічних відносин, регулювання товарообігу на митній території та інтеграцію національної економіки у світове господарство. При цьому підкреслюється, що митна політика реалізується через відповідні інституції, визначені законом, і має на меті не лише ефективне здійснення митного контролю, але й досягнення ширших економічних та інтеграційних цілей, зокрема сприяння доступу українських товарів на ринки ЄС, залучення іноземних інвестицій та підвищення конкурентоспроможності національної економіки [3].

Подальший розвиток зазначених підходів пов'язаний із дослідженням правоохоронної функції митних органів, зокрема у працях Є.В. Додіна. Учений обґрунтовує, що актуалізація питання надання митниці правоохоронного статусу зумовлена необхідністю підвищення ефективності протидії контрабанді та порушенням митних правил, водночас наголошуючи, що визначальним є не формальний статус, а належне виконання покладених функцій із дотриманням законності та прав громадян. При цьому підкреслюється, що митні органи фактично вже інтегровані до системи правоохоронних суб'єктів через участь у дізнанні у справах про контрабанду, провадженні у справах про порушення митних правил, здійсненні державного контролю та міжнародному співробітництві, що також додатково акцентує на її системному характері і визначає важливе місце митних органів у забезпеченні безпеки транскордонних процесів [4].

У сучасних наукових дослідженнях питання правоохоронного статусу митних органів набуває подальшого розвитку, зокрема у працях Є.А. Полянської, яка обґрунтовує необхідність його нормативного закріплення для Державної митної служби України. Авторка звертає увагу на те, що відсутність чіткого правоохоронного статусу суттєво обмежує можливості митних органів у сфері протидії порушенням митних правил, здійсненні оперативно-розшукової діяльності та ефективній взаємодії з іншими правоохоронними органами, особливо у контексті боротьби з транснаціональною злочинністю. У цьому контексті підкреслюється, що надання митній службі статусу правоохоронного органу сприятиме підвищенню ефективності митного контролю, посиленню економічної безпеки держави та розширенню можливостей міжнародного співробітництва. Такий підхід має принципове значення для сфери транскордонного співробітництва, оскільки ефективна взаємодія на кордоні передбачає не лише спрощення торговельних процедур, але й належний рівень протидії контрабанді, порушенням митних правил та іншим загрозам економічній безпеці держави [5].

Вбачаємо також за необхідне звернутися до нормативно-правового закріплення діяльності митних органів як логічного етапу осмислення їх ролі у системі державної політики та транскордонного співробітництва. Так, відповідно до положень Митного кодексу України, митні органи трактуються крізь призму діяльності центрального органу виконавчої влади, через який держава реалізує митну політику, забезпечуючи митний контроль і митне оформлення, справляння митних платежів, протидію порушенням митних правил, а також здійснення міжнародного співробітництва у сфері митної справи. У цьому контексті митні органи доцільно розглядати як спеціалізовану інституційну ланку публічної влади, яка безпосередньо забезпечує функціонування митного кордону держави та виступає ключовим інструментом реалізації її економічних і безпекових інтересів. Водночас нормативне осмислення транскордонного співробітництва зазнало суттєвого оновлення у зв'язку з прийняттям Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» від 24 квітня 2024 року, який визначає його як форму взаємодії, спрямовану на розв'язання спільних проблем прикордонних територій шляхом поєднання їх ресурсів і можливостей. У такому розумінні

транскордонне співробітництво набуває системного характеру, що зумовлює необхідність узгодження митних процедур, режимів контролю та практик взаємодії митних органів із відповідними інституціями суміжних держав, що, у свою чергу, посилює їхню роль як ключового елемента забезпечення ефективності транскордонних процесів [6,7].

В додаток, нормативне забезпечення досліджуваної сфери безпосередньо пов'язане із євроінтеграційним вектором модернізації митного законодавства України. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, поступове наближення до Митного кодексу ЄС, впровадження процедури спільного транзиту та розвиток інституту авторизованого економічного оператора зумовлюють якісну трансформацію функціонального призначення митних органів. У цих умовах їх діяльність виходить за межі суто контрольної, набуваючи ознак інтеграційної та сервісної, оскільки поряд із забезпеченням митного контролю вони мають гарантувати відповідність національних процедур європейським стандартам, зокрема у частині цифровізації, управління ризиками, спрощення митних формальностей та підвищення передбачуваності митного адміністрування [8].

У сфері нормативно-правового та євроінтеграційного осмислення діяльності митних органів важливим є також їх функціональний аналіз у контексті забезпечення транскордонного співробітництва. Роль митних органів України доцільно розкривати через сукупність взаємопов'язаних функцій, серед яких базовою є контрольна, що полягає у перевірці законності переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, дотриманні митних режимів, правильності декларування та виконанні встановлених формальностей. Водночас у межах транскордонного співробітництва ця функція набуває подвійного значення, оскільки має забезпечувати як захист національних інтересів держави, так і недопущення створення надмірних бар'єрів для законної торгівлі. Поряд із цим важливого значення набуває сервісно-сприяюча функція, яка передбачає формування умов для швидкого, прозорого та передбачуваного проходження митних процедур добросовісними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та безпосередньо пов'язується з концепцією сприяння торгівлі (trade facilitation), що включає спрощення процедур, цифровізацію документообігу та застосування ризик-орієнтованого контролю. Не менш значущою є координаційна функція, що проявляється у взаємодії митних органів з іншими суб'єктами публічної влади, залученими до контролю на кордоні, оскільки ефективність транскордонних процесів залежить від узгодженості їх дій у межах інтегрованого управління кордонами. В умовах воєнного стану особливої ваги набуває правоохоронна функція митних органів, яка охоплює виявлення та припинення порушень митних правил, протидію контрабанді, незаконному переміщенню товарів і іншим загрозам економічній безпеці держави. Сукупність зазначених функцій свідчить про комплексний характер діяльності митних органів, що поєднує контрольні, сервісні, координаційні та безпекові елементи, визначаючи їх ключову роль у забезпеченні ефективності транскордонного співробітництва [9].

Окрім того, важливим компонентом функціонального аналізу діяльності митних органів є врахування специфіки їх функціонування в умовах воєнного стану, який суттєво трансформував пріоритети митної політики України, водночас посиливши її євроінтеграційний вектор. За сьогоденних умов митні органи змушені діяти в середовищі підвищених безпекових ризиків, логістичних розривів та зміни транспортних потоків, що обумовлює їх ключову роль у забезпеченні зовнішньоекономічної стійкості держави та безперервності товарообігу. Як справедливо зазначають С.І. Денисенко, Т.В. Шлапко та О.В. Ільченко, наближення митної політики України до стандартів Європейського Союзу передбачає не лише гармонізацію законодавства, але й глибоку інституційну трансформацію митної служби, впровадження сучасних інформаційних систем, ризик-орієнтованого підходу до контролю та посилення боротьби з митними правопорушеннями. У цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність досягнення балансу між митними спрощеннями та забезпеченням належного рівня митної безпеки, оскільки спрощення процедур та зменшення бар'єрів у торгівлі повинні поєднуватися з ефективним контролем і протидією контрабанді. Водночас транскордонне співробітництво в умовах війни набуває стратегічного значення, охоплюючи не лише економічну взаємодію, але й координацію логістичних процесів, інтеграцію митних процедур з практиками ЄС та розвиток міжнародної співпраці, що підсилює роль митних органів як ключового елемента забезпечення економічної безпеки та європейської інтеграції України [10].

З урахуванням окреслених тенденцій модернізації митної політики України доцільно детальніше зупинитися на євроінтеграційних трансформаціях у сфері митного адміністрування, які передбачають не лише формальне наближення національного законодавства до актів ЄС, але й глибоку зміну інституційних підходів до діяльності митних органів. У цьому контексті митна служба України має функціонувати за моделлю, сумісною з європейською, що охоплює забезпечення прозорості процедур, впровадження електронного обміну даними, застосування ризик-орієнтованого контролю, розвиток партнерства з бізнесом та інтеграцію до спільних транзитних механізмів. Показовим прикладом такої трансформації є приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту та запровадження Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), що засвідчило перехід від національно ізолюваної моделі транзиту до участі у єдиному європейському транзитному просторі. Використання NCTS забезпечує електронний контроль за переміщенням товарів, підвищує безпеку транзитних операцій, сприяє обміну інформацією між митними адміністраціями та зменшує ризики дублювання митних формальностей, що має принципове значення для розвитку транскордонного співробітництва. Паралельно важливим напрямом інституційної модернізації є впровадження

інституту авторизованого економічного оператора, який у європейській практиці виступає інструментом довіри між митницею та бізнесом та передбачає надання спрощень суб'єктам, що відповідають встановленим критеріям надійності та безпеки [11].

У цьому контексті особливого значення набуває впровадження митних спрощень як одного з ключових інструментів підвищення ефективності транскордонного співробітництва, що найбільш повно реалізується через інститут авторизованого економічного оператора (далі – АЕО). Як обґрунтовує Л.В. Валуєва, запровадження інституту АЕО в Україні є наслідком гармонізації національного митного законодавства з правом Європейського Союзу та виконання міжнародних зобов'язань у межах Угоди про асоціацію, а його зміст полягає у наданні спеціальних спрощених митних процедур добросовісним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. У такому розумінні митні спрощення сприяють скороченню часу митного оформлення, підвищенню швидкості переміщення товарів та забезпеченню прозорості і передбачуваності митних процедур. Водночас, як підкреслює дослідниця, спрощення не означають зниження рівня контролю, оскільки їх ефективність забезпечується розвитком постмитного контролю та митного постаудиту, що дозволяє поєднати лібералізацію процедур із належним захистом економічних інтересів держави. Важливим є також те, що інститут АЕО формує довірчі правовідносини між митними органами та бізнесом, знижує ризики правопорушень у сфері митного оформлення та сприяє розвитку міжнародного співробітництва через застосування сучасних механізмів обміну інформацією [12].

Важливим виміром функціональної ролі митних органів у транскордонному співробітництві є забезпечення доброчесності та протидія корупційним ризикам на кордоні, оскільки саме прикордонні процедури, як зазначається у спільному аналітичному документі Всесвітньої митної організації та Міжнародної торгової палати «Enhancing Integrity at Borders: The role of trade facilitation in the fight against corruption», є особливо вразливими через складність формальностей, участь кількох державних органів, значний обсяг дискреційних повноважень і безпосередню взаємодію посадових осіб із бізнесом. У цьому контексті корупція не лише підвищує витрати суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а й створює штучні бар'єри для торгівлі, знижує передбачуваність митних процедур, спотворює конкуренцію та підриває довіру до державних інституцій. Відповідно ефективна діяльність митних органів має поєднувати контрольну та безпекову складові з інструментами сприяння торгівлі, включаючи цифровізацію процедур, зменшення паперового документообігу, впровадження ризик-орієнтованого контролю, прозорих правил, механізмів оскарження та партнерства з бізнесом, що дозволить не лише мінімізувати можливості для зловживань і неформальних платежів, але й забезпечити баланс між митною безпекою, доброчесністю публічного адміністрування та безперешкодним рухом законної торгівлі, що є необхідною умовою ефективного транскордонного співробітництва [13].

У продовження питання доброчесності та прозорості митного адміністрування особливого значення набуває кадрова складова митної служби, адже ефективність транскордонного співробітництва залежить не лише від якості законодавства чи цифрових процедур, але й від професійної спроможності посадових осіб митних органів. О.В. Черкунов обґрунтовує, що правовий статус посадових осіб митних органів визначається комплексом їхніх прав, обов'язків, повноважень і відповідальності, а також безпосередньо впливає на реалізацію митної політики, здійснення митного контролю, протидію контрабанді та порушенням митних правил. У цьому контексті важливими є не лише формальні характеристики посади, а й посадові інструкції, профілі посад, спеціальні звання, кваліфікаційні вимоги та рівень професійної компетентності службовців. Саме тому кадрова архітектура митної служби має розглядатися як один із ключових чинників її інституційної спроможності, а сучасний митник повинен бути не лише виконавцем процедур, а фахівцем, здатним працювати з ризик-орієнтованими системами, цифровими інструментами, нормами митного законодавства ЄС і механізмами міжнародної взаємодії [14].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, доцільно констатувати, що правове регулювання діяльності митних органів України у сфері транскордонного співробітництва на сучасному етапі залишається неоднорідним і потребує системного вдосконалення. Фрагментарність нормативної бази, яка охоплює митне законодавство, акти у сфері міжнародного територіального співробітництва, прикордонного контролю, зовнішньоекономічної діяльності та євроінтеграції, ускладнює формування цілісного правового механізму та не дозволяє повною мірою визначити місце митних органів у системі транскордонної взаємодії. У свою чергу, неповна гармонізація митного законодавства України з правом Європейського Союзу свідчить про наявність розриву між формальним наближенням правових норм та реальними практиками митного адміністрування, що проявляється у нестабільності правозастосування та недостатній інтегрованості у європейський митний простір. Водночас актуалізується проблема пошуку оптимального балансу між митною безпекою та митними спрощеннями, оскільки їх протиставлення не відповідає сучасним підходам, заснованим на ризик-орієнтованому управлінні, цифровізації процедур, розвитку постмитного контролю та інституту авторизованого економічного оператора.

За таких умов подальший розвиток досліджуваної сфери має ґрунтуватися на комплексному підході, який передбачає формування цілісної митної доктрини України як концептуальної основи модернізації

митної служби. Засвідчена доктрина повинна визначати митні органи не лише як суб'єкт фіскального контролю, а як ключовий інституційний елемент забезпечення транскордонного співробітництва, економічної безпеки, євроінтеграції та стійкості логістичних ланцюгів. Паралельно необхідним є поглиблення гармонізації митного законодавства з правом ЄС, що має супроводжуватися не лише імплементацією норм, але й адаптацією адміністративної практики, розвитком інституційної спроможності та належним технічним забезпеченням митних органів. Важливим напрямом виступає посилення міжнародного митного співробітництва, зокрема шляхом розширення обміну інформацією, координації процедур на кордоні та інтеграції до спільних митних механізмів, що дозволить забезпечити функціонування України у єдиному транскордонному просторі. Не менш значущим є розвиток кадрової архітектури митної служби, який передбачає системну професійну підготовку посадових осіб, їх спеціалізацію, підвищення рівня доброчесності та здатності працювати з сучасними цифровими і ризик-орієнтованими інструментами.

У підсумку слід зазначити, що митні органи України вже сьогодні виконують комплексну роль у забезпеченні транскордонного співробітництва, поєднуючи контрольні, сервісні, координаційні та правоохоронні функції. В умовах воєнного стану їх значення суттєво зростає, оскільки саме від ефективності їх діяльності залежить стабільність зовнішньої торгівлі, функціонування логістичних маршрутів, пропуск критично важливих вантажів та захист економічних інтересів держави. Євроінтеграційний курс України визначає стратегічну необхідність подальшого наближення митного законодавства та практики до стандартів ЄС, що вже реалізується через інструменти спільного транзиту, цифровізації, митних спрощень та розвитку інституту авторизованого економічного оператора. Водночас ефективність таких процесів безпосередньо залежить від інституційної стабільності, професійної кадрової політики та послідовності реформ. З огляду на це, подальший розвиток ролі митних органів України у транскордонному співробітництві має базуватися на поєднанні правової визначеності, функціональної спроможності та європейської сумісності, що у сукупності забезпечить їх становлення як повноцінного інституційного фундаменту інтеграції України до європейського економічного простору.

Список використаних джерел:

1. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.
2. Белов Д.М., Гончарук В.В. Теоретико-правові засади здійснення транскордонного співробітництва: окремі аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Право»*. 2021. Вип. 68. С. 131-136.
3. Приходько І., Приходько Ю. Митна політика України в контексті угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Вісник Львівського університету. Серія: «Міжнародні відносини»*. 2016. Вип. 39. С. 244-252.
4. Додін С.В. Зміст правоохоронної функції митних органів України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2010. Т. 9 (17). С. 148-154.
5. Полянська Є.А. Правоохоронний статус Державної митної служби України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Право»*. 2024. Вип. 85. Ч. 3. С. 67-71.
6. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45; № 46-47; № 48. Ст. 552.
7. Про міжнародне територіальне співробітництво України: Закон України від 24.04.2024. № 3668-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024. № 30. Ст. 213.
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вісник України офіційно*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.
9. SAFE Framework of Standards. 2025. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/safe-framework-2025_en.pdf
10. Денисенко С.І., Шлапко Т.В., Ільченко О.В. Митна політика України на шляху до європейських стандартів: ключові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 1172-1177.
11. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 20.05.1987 р. (набуття чинності для України від 01.10.2022 р.). *Офіційний вісник України*. 2022. № 80, № 71. Ст. 4912.
12. Валуєва Л.В. Спрощення митних процедур для авторизованих економічних операторів в Україні. *Економіка, фінанси, облік та право: теорія, методологія, концепції розвитку: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 10 лютого 2022 р.)* С. 58-60.
13. Enhancing Integrity at Borders. The role of trade facilitation in the fight against corruption. World Customs Organization. 2025. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/integrity/instruments-and-tools/2025_icc-wco-enhancing-integrity-at-borders.pdf
14. Черкунов О.В. Правовий статус посадових осіб митних органів України: визначення, ознаки, види, спеціальні звання. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2025. Вип. 1(65). С. 146-151.

Дата надходження статті: 12.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025